

**ERZURUMLU TARİHÇİ ABDURRAHİM ŞERİF BEYGU
İHTİYAR YAŞAYIP GENÇ ÖLEN BÜYÜK İNSAN**

İsmail HACIFETTAHOĞLU
hacifettah@gmail.com

Öz

Abdurrahim Şerif Beygu 1309 (H) 1894 (M) yılında Erzurum'da dünyaya geldi. Babası Kapılar Ağası Kamil Ağanın ahfadından Gül Ali Bey, annesi Kudret hanımdır. Çocukluğunun ve öğrenim hayatının büyük bölümünü Erzurum'da geçiren Abdurrahim Şerif Bey, 1906-1907 Erzurum olaylarını, 1911 depremini ve Birinci Dünya savaşına şahitlik etti.

Abdurrahim Şerif Bey "Erzurum Merkez Numune-i İptidai Mektebinde" başladı. 1913 yılında "Erzurum İdadisi" "Erzurum Sultanisi" adını aldı. 1914 yılında savaş başlayınca Abdurrahim Bey'in tahsili yarım kaldı ve İttihat Terakki Fırkasının Erzurum'daki matbaası Albayrak'ta Merhum Sıtkı Dursunoğlu ile birlikte mürettip olarak çalışmaya başladı.1916 yılında Erzurum'un işgal edilmesiyle birlikte önce Sivas'a oradan da Tokat Erba'ya daha sonra Kayseri'ye son olarak Konya'ya göç etti.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde görev yapan Abdurrahim Şerif Bey, 1924 yılında İsmail Hakkı Kızı Edibe Hanım ile evlendi. Bu evlilikten beş kız çocuğu oldu. 1930-1934 yılları arasında Erzurum Erkek Lisesinde tarih öğretmenliği yapan Hoca Soyadı kanunu çıkınca "Beygu" soyadını aldı. Erzurum Lisesi'ndeki görevini 1943 yılına kadar icrâ etti. Fakat hastalığından dolayı 1943 yılında kendi isteğiyle Eskişehir Lisesi'ne atandı ve burada 06.10.1944 yılında vefat etti.

Abdurrahim Şerif Hoca Yaşamı boyunca önemli eserlere imza atmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Abdürrahim Şerif Beygu, Eğitim

**Abdurrahim Şerif Beygu, A Historian From Erzurum:
A Great Personality Who Lived OLD and Died Young**

Abstract

Abdurrahim Şerif Beygu was born in 1309 (H) 1894 (G). His father Gül Ali Bey was a descendant of Kamil Agha, and his mother is Kudret Hanım. Spending his childhood and education years in Erzurum, Abdurrahim Şerif Bey

witnessed the events in Erzurum between 1906-1907, 1911 earthquake, and the WWI.

Abdurrahim Şerif Bey started his education in "Erzurum Merkez Numune-i İptidai School." He achieved to be called "Erzurum Sultanisi" in 1913. When the war started in 1914, his education was interrupted and he started working as a typesetter with the deceased Sıtkı Dursunoğlu in Albayrak printing press of "the Union and Progress Party" (İttihat Terakki Fırkası) in Erzurum. In 1916 with the occupation of Erzurum, he respectively moved first to Sivas, then to Tokat Erba, and then to Kayseri and at last to Konya.

Working in various places of Anatolia, Abdurrahim Şerif Bey was married to Edibe Hanım, a daughter of İsmail Hakkı, in 1924. He had five daughters from his marriage. Working as a History teacher in Erzurum Male High School, he took the surname "Beygu" after the Surname Law. He continued teaching in Erzurum Lycee until 1943. He was appointed to Eskişehir Lycee because of his illness in 1943, and he died here on October 6. 1944. He produced important literature during his lifetime.

Keywords: Erzurum, Abdurrahim Şerif Beygu, Education

Abdurrahim Şerif Beygu Erzurum'un yetiştirdiği değerli insanlardan biridir. Kısa sayılacak ömrüne çok değerli eserler sığdırmış olan bu güzel insanın vefatı üzerine; "İhtiyar Yaşadı, genç öldü..." sözünü, vefalı arkadaşı Sıtkı Dursunoğlu söylemişti. Dursunoğlu, dostunun ardından yazdığı makalesini şu çarpıcı cümlelerle bitirmişti:

"Cemiyetlerde de fertlerde de vefasızlık asıl olduğuna göre onu da unutacağımız günler yakındır. Ne yapalım beşeri mayamız bu... Dostluğumuzun duvarları çökünce, menfaatlerimizin ufukları kararınca bağlılığımızdan bir karaltı ve gölge bile kıpırdamaz oluyor. Hasbîlik; kamusların içinde bir mürekkep çizgisi halinde sırtıyor..."

Büyük bir değerın ardından yazılan bu acı cümleler maalesef insanın bir gerçeği. Abdurrahim Şerif Bey, mütevazı kişiliğine rağmen, yapmış olduğu ciddi çalışmaları ve değerli eserleriyle ülke çapında, hatta dünya çapında haklı bir şöhrete sahipti. Günümüzde ise, yazıda belirtilen acı gerçeğe uygun olarak maalesef unutuldu, yeterince tanınmıyor, tanıtılmıyor ve eserleri basılmıyor.

Erzurum'a yönelik neşriyatta bile adına rastlanamaması¹, adını taşıyan ilkokulun internet sitesinde yer alan hayat hikâyesinin bile eksik ve yanlış bilgiler ihtiva etmesi Sıtkı Dursunoğlu'nu fazlasıyla haklı çıkarttığı kanaatindeyim.

'Hafıza-i beşer nisyarla ma'lûldür' denir ki doğrudur. Hafızayı nisyandan kurtarmanın yolunun sürekli tazelenmesinden geçtiği bilinir.

Ord. Prof. Mükrimin Halil Bey merhumun; "*Yeni yetişen ve tarihe meraklı olan gençlerimiz bu yoldan yürümeli ve memleketlerinin tarihini aydınlatmak için Erzurum tarihçisi Abdürrahim Şerif Bey gibi fedakârlıkla çalışmalıdırlar.*" dediği Abdürrahim Şerif Bey hakkında vefatından hemen sonra çeşitli yayınlarda bilgilere yer verilmişti. Bugüne kadar maalesef birbirlerini tutmayan bu bilgiler dışında merhum hakkında derli toplu bir yazı neşredilmemiştir. Bu boşluğu, bir nebze de olsa, doldurabilmek için yıllardır belge ve bilgi toplama çabası içindeydim. Kitaplaştırmak düşüncesiyle yürüttüğüm bu mütevazı çalışmanın ilk ürünü olarak bu yazı ortaya çıktı.

Abdurrahim Şerif Beygu 1309 (H) 1894 (M) yılında Erzurum'da dünyaya geldi. Babası Kapılar Ağası Kamil Ağanın ahfadından Gül Ali Bey, annesi Kudret hanımdır. Çocukluğunun ve öğrenim hayatının büyük bölümünü Erzurum'da geçiren Abdurrahim Şerif Bey, 1906-1907 Erzurum olaylarını, 1911 depremini ve Birinci Dünya savaşına şahitlik etti.

Abdurrahim Şerif Bey "Erzurum Merkez Numune-i İptidai Mektebinde" başladı. 1913 yılında "Erzurum İdadisi" "Erzurum Sultanisi" adını aldı. 1914 yılında savaş başlayınca Abdurrahim Bey'in tahsili yarım kaldı ve İttihat Terakki Fırkasının Erzurum'daki matbaası Albayrak'ta Merhum Sıtkı Dursunoğlu ile birlikte mürettip olarak çalışmaya başladı.1916 yılında Erzurum'un işgal edilmesiyle birlikte önce Sivas'a oradan da Tokat Erba'ya daha sonra Kayseri'ye son olarak Konya'ya göç etti.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde görev yapan Abdurrahim Şerif Bey, 1924 yılında İsmail Hakkı Kızı Edibe Hanım ile evlendi. Bu evlilikten beş kız çocuğu oldu. 1930-1934 yılları arasında Erzurum Erkek Lisesinde tarih öğretmenliği

---

¹ Bu hususta misal olarak Yurt Ansiklopedisi'nin Erzurum maddesine bakmak yeterlidir. Bakıldığında, emek mahsulü, ihatalı malûmatın yer aldığı bu maddenin '*İl Doğumlu Ünlüler*' başlıklı bölümünde, adlarına belki de ilk defa burada rastlanılan bazı kişilerin Erzurum'un 'ünlüler'i arasında yer aldığı, Erzurum'un gerçek değerlerinden birisi olması olan Abdürrahim Şerif Beygu'ya ise yer verilmediği hayretle görülecektir. (Bkz.: Yurt Ansiklopedisi, Erzurum Maddesi, İstanbul 1982, Cilt: 4, s 2800-2803)

yapan Hoca Soyadı kanunu çıkınca "Beygu" soyadını aldı. Erzurum Lisesi'ndeki görevini 1943 yılına kadar icrâ etti. Fakat hastalığından dolayı 1943 yılında kendi isteğiyle Eskişehir Lisesi'ne atandı ve burada 06.10.1944 yılında vefat etti.

Abdurrahim Şerif Hoca Yaşamı boyunca önemli eserlere imza atmıştır.

Doğumu, Ailesi ve Vefatı

Abdurrahim Şerif 1309/M.1894 yılında Erzurum'da dünyaya geldi. Babası Kapılar Ağası Kâmil Ağa'nın ahfadından Gül Ali Bey, annesi Kudret Hanımdır. 1923 yılında İsmail Hakkı kızı Edibe Hanım (1895-1979) ile evlendi. Bu evlilikten Leman, Şükran, Türkân, İnanç ve Sara adlarında 5 kız çocuğu dünyaya geldi. İnanç, babası *Erzurum Tarihi*'ni bastırmak için İstanbul'da bulunduğu esnada (1936) küçücük bir çocukken vefat etti. Ailenin hayatta kalan dört çocuğu da yüksek tahsil yaptı. Yazı hayatının içinde olan Türkân Hanımın (Türkân Beygu Oğuzertem) yayınlanmış çeviri kitapları vardır. Abdurrahim Şerif Bey, 'soyadı kanunu' (1934) gereği ailesine soyadı almak durumunda kalınca tarihî bir sıfat olan '*Beygu*'yu uygun buldu.

Abdurrahim Şerif Bey'in vücudu; zorlu hayat şartlarına, öğretmenliğin yanında, her türlü olumsuzluğa rağmen büyük bir ciddiyet ve titizlikle sürdürdüğü ilmî çalışmalara dayanamayarak genç yaşta hastalandı. Kendisini yakînen tanıyan Sıtkı Dursunoğlu onun bu durumunu şöyle belirtiyor:

"Evrak hazinelerinin tozlu havasında, bazen bir simitle geçinerek ve talik kırmaması vesikada geçmiş asırların karanlık bir köşesini yakalamaktan mütevellit derunî hazza ererken uzviyetinden harcadığı enerjinin farkında bile olmuyordu." (Dursunoğlu, 1994, 24)

Abdurrahim Şerif Bey'in hastalığı Eskişehir Lisesi'nde görev yaparken daha da ilerledi ve geride çok değerli iki eser; *Ahlat Kitabeleri*, *Erzurum Tarihi*'nin 1. Cildi ile birlikte çok sayıda ilmî makale bırakarak 06.10.1944 günü ebedî âleme irtihal eyledi. Naşı Eskişehir'in Yukarı Mahalle Mezarlığı'na defnedildi. Kabri, vefalı hemşehrîsi Ord. Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Erzurum Halkevi önderliğinde sevenlerinin destekleriyle yaptırıldı.

Tahsil ve Meslek Hayatı

Abdurrahim Şerif tahsil hayatına Erzurum Merkez Numune Mektebi'nde başladı. Bu okulu bitirdikten sonra Erzurum İdadisi/Lisesi'ne kayıt oldu. Dünya harbinin başlaması dolayısıyla İdadî'nin 5'nci sınıfından ayrılmak zorunda kaldı.

Harp sebebiyle tahsilini yarıda bırakan Abdurrahim, Salim Polat'ın çıkardığı ve yönettiği meşhur *Albayrak Gazetesi*'nde mürettip olarak çalışmaya

başladı. Sınıf arkadaşı Dursunoğlu Sıtkı da aynı gazetenin idare kısmında çalışıyordu.

Abdurrahim Şerif Bey'in Hemşerileri Tarafından Yapıtılan Mezarının Baş Ayağı

Erzurum'un işgali üzerine muhacir olarak ailesinin yanında Sivas'a giden Abdurrahim Şerif, bir süre Sivas Vilâyet Matbaası'nda çalıştı. Bilahare Sivas'tan Tokat'ın Erbaa Kazası'na geçti.

27 Kasım 1916 tarihinde Erbaa Kazası İptidai Mektebi'nde öğretmenliğe başladı. 14 Ağustos 1917 tarihinde buradan ayrılarak Kayseri'ye gitti. Öğretmenlik mesleğine burada da devam etti ve Kayseri Efkere Darüleytam'ında bir yıl (16 Ekim 1917-31 Ekim 1918) hizmet verdi.

Kayseri'den Konya'ya giden Abdurrahim Şerif, bir yandan yarım kalan tahsilini tamamlayabilmek için Konya Darülmualimini'ne kayıt olarak okumaya, diğer yandan da Kızılviran Mektebi'nde 15 Haziran 1919-10 Ekim 1919 tarihleri arasında okutmaya devam eder. Kızılviran'dan Cumra Nahiyesi Mektebi'ne tayin olan Abdurrahman Şerif Bey, öğretmenlikle bir arada

sürdürdüğü Darülmualimin'deki eğitimini başarıyla tamamlayarak 21 Aralık 1919 tarihinde mezun olur.

1 Kasım 1920'de Cumra Nahiye Mektebi muallimliğinden istifa ederek Erzurum'a döner ve 3 yıl kadar görev yapacağı Erzurum Sultanisi Kısmı İptidai Muallimliğine tayin olur. Buradan 13 Ekim 1923 tarihinde Bitlis Lisesi Kısmı İptidai Başmuallimliğine nakledilir.

Şerif Bey, Maarif Vekâleti'nin Erzurum'da açmış olduğu "Orta Tedrisat Öğretmenliği" imtihanını kazandığından 1 Mart 1924'te Bitlis Lisesi Tarih-Coğrafya öğretmenliğine atandı.

Aynı yılın sonunda, 1 Kasım 1924 tarihinde tayini Gümüşhane Orta Mektebi Tarih-Coğrafya muallimliğine çıktığından Bitlis'ten ayrılarak Gümüşhane'deki görevine başlayan Abdurrahim Bey'in bu okuldaki hizmeti 31 Ağustos 1926 tarihine kadar devam eder.

Buradan tekrar memleketine, Erzurum'a döner ve 7 Kasım 1926 günü Erzurum Erkek Muallim Mektebi'ndeki tarih-coğrafya muallimliği görevine başlar. Erkek Muallim Mektebi ile birlikte Erzurum Kız Muallim Mektebi (12.10.1929-3.08.1930) ve Erzurum Lisesi'nin (01.10.1930-01.08.1934) de tarih hocalığını yapan Abdurrahim Şerif Beygu'nun tayini 13.10 1937 tarihinde Trabzon Lisesi'ne yapılır.

23 Ekim 1937 de Trabzon Lisesi tarih öğretmenliği görevine başlayan *Ahlat Kitabeleri ve Erzurum Tarihi* müellifi Abdurrahim Şeref Bey'den beklenen Trabzon tarihini de yazmasıdır. Tayinin arkasında bu arzu yatmaktadır. Abdurrahim Bey'in sağlığı buna elvermez, konuyla alâkalı ancak birkaç makale kaleme alır.

Bir yıl kadar görev yaptığı Trabzon'dan ayrılarak 10.10 1939 günü Erzurum Lisesi'nde göreve başlar. Bu görevi 29.09.1943 tarihine kadar sürer. Kendi arzusuyla Eskişehir Lisesi'ne tayinine kadar hizmet verdiği bu lisede çok sayıda insan yetiştirir. 26 Ekim 1943'te Eskişehir Lisesi'nde göreve başlayan Abdurrahim Şerif Beygu'nun hastalığı giderek ağırlaştı ve 06.10.1944 günü burada hayata gözlerini yumdu.

Sicil numarası: 728

Vazifesi Tarih Öğretmeni

		İçtimai hüviyeti			İlmî hüviyeti		
		Adı	Abdurrahim Şerif		İk tahsilini nerede yapmıştır?	Erzurum merkez Nispetiye mektebi	
Anadilinden başka bildiği lisanelerde iktidar derecesi		Aile lakabı	Beygü				
Lisan		Doğduğu yer ve yıl	Erzurum - 1309				
Konuşma		Babasının adı	Ali		Orta tahsilini nerede yapmıştır? Bitirmediyse hangi sınıfa kadar okumuştur? Şehadetnamesinin tarihi?		
Okunmak		Milliyeti	Türk		Konya Darülmuallemine iptidai		
Yazmak		Evlü midir, evlise evlendiği tarih	Evlü 1339		21 - XII - 1335		
Tercüme		Çocuklarının adedi, yaşları, vazifede veya evli bulunanların adedi	4 Çocuk		Yüksek tahsilini nerede yapmıştır? Bitirmediyse hangi sınıfa kadar okumuştur? Şehadetname tarih ve numarası?		
		Şahsına ve ailesine ait emlak ve akarı var mıdır?	Ailemizin emlak ve akarı vardır.		Tahsilini tamamlamak için hangi müesseselere devam etmiştir? Hiz. olduğu vesikalar nelerdir?		
Çarpıcı		İş ve infak ile mükellef nüfusun adedi ve karabetti	Karı ve 4 çocuğu		Erzurumda Orta Cezaevi Öğretmenliği imtihanını gürmetir - Orta Cezaevi 16. I. - 1940 tarih ve 3952 sayılı emirle 1940		
Kırsal		Telif ve tercüme ettiği eserler:	Cafelat Kitahelini adında Tarih eser, Erzurum Tarih 1. inci cilt Tarih eser				
Bulunduğu vazife							
Vazifesinin adı	Maaşı	Başladığı tarih	Ayrıldığı tarih	Ayrıldığına sebebi	Gün	Ay	Yıl
Erbaa Köyü İptidai Mektebi Muallimliği	250	19-IX-1332	19-VI-1333	İhtifak emriyle			
Karşıyaka Köyü Darülmuallemine Muallimliği	500	21-III-1337	31-VIII-1337				
Konya Kuvvetlihan Mahallesi Mektebi Muallimliği	600	15-VI-1335	20-IX-1335	Çerç.			
Konya Cümme Mahallesi Mektebi Muallimliği	600	10-IX-1335	1-IX-1336	istifa			
Erzurum Sultanisi Şişme İptidai Muallimliği	800	4-IX-1336	13-IX-1339	vakıf			
Bitlis Lisan Şişme İptidai Muallimliği	1200	7-IX-1339	28-IX-1340	"			
Bitlis Lisan Tarih Coğ. Mu.	1500	7-III-1340	31-VIII-1340	Zam.			
Bitlis Orta Mektep Tarih Coğ. Muallimliği	1700	1-IX-1340	1-IX-1340	vakıf			
Gümüşane Orta Mektep " " "	1700	1-IX-1340	31-VIII-1926	"			
Erzurum Erkek Muallimliği Mektebi Tarih Coğ. Muallimliği	2875	1-IX-1926	31-VIII-1929	Zam.			
" " " " " " " " "	311	29-IX-1927					
" " " " " " " " "	3000	1-IX-1929	31-VIII-1929	Zam.			

Şerif Bey'in Sicil Varakasının ilk sayfası

Öğretmen Abdurrahim Şerif Bey

Abdurrahim Şerif Bey, mesleğini aşkla yapan, öğrencileri üzerinde son derece müessir bir muallim, bir mürebbi idi. Bir öğrencisi onu şöyle tarif eder:

“Onu, ortaya yakın boyu, mütebessim çehresi, arkasında kilitlenen elleri ve sallana, sallana yürüyüşü ile ilk defa, bilmem ne kadar sene evvel sınıfımıza bir yılın tarih dersi hocalığına gelişinden tanırım. Hürmetim, sevgim ve hatıra diyebileceğim intibalarım o günden başlar.

O sadece bir ilim adamı değil, aynı zamanda müşfik bir kalbi, daima gülen gözleri, iyilik sever ruhuyla âlicenap bir insandı da. Onda tuttuğunu koparmak için çırpınan bir Türkün yenilmez azimkârlığı, yokluğa ve mahrumiyete rağmen nura kavuşturulmak istenilen, aşk haline varmış bir ilim hümması, sabır, tevekkül ve Allah inanının kaybolmaz belirtileri vardı.

Onu bazen, çocuk kalbimin bulabildiği en güzel isimlerle adlandırmak isterdim. Dâhî, melek, baba, ağabey...” (Aksoy, 1946, 35)

O, görev yaptığı okullarda öğrencilerinin tarih şuurunu geliştirmek için, onları gruplar halinde çevredeki tarihi eserleri ziyarete götürür ve tarihe alâkalarını artırır. Meselâ, Erzurum’da İç kale, Çifte Minareli Medrese ve Ulu Cami başta olmak üzere ünlü cami ve kümbetleri ayrı ayrı gezdirerek tanıtır. Erzurumlu olmayan talebenin de kendi memleketlerindeki benzer tarihi eserleri tanımalarını öğütler, hatta isteklilere yaz tatillerinde bu uğurda hususi vazifeler de verirdi.

Abdurrahim Şerif Bey’in, bütün öğretmenlerimizin örnek almaları gereken bu uygulaması ve teşviki neticesi talebeleri arasından çok değerli ilim adamları çıkmıştır. Bu isimler arasında; Erzurum Lisesi’nde 1931-1934 arasında öğrencisi olan merhum tarihçimiz Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu’nu (1917-2005), meşhur sanat tarihçimiz merhum Prof. Dr. Halûk Karamağaralı (1923-2009), değerli tarihçilerimizden Prof. Dr. Şerafettin Turan’ı (1925-2015) sayabiliriz. Rahmetli Halûk Karamağaralı, hocası Şerif Bey’in ‘Ahlat Kitabeleri’ eseriyle açtığı yolda, hanımı merhum Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı ile birlikte bir ömür devam ederek Ahlat üzerine çalışmıştır.

Prof. Dr. Şerafettin Turan da Erzurum Lisesi tarih öğretmeni Abdurrahim Şerif Beygu’nun tarih öğrenimi yapma konusunda kendisini etkilediğini söylemektedir. Turan’a göre; heyecanlı bir ders anlatımı vardı. Bu tarzı sayesinde öğrencilerin tarihe alâkalarının arttığını, kendisinin de mühendis olmak isteğinin onun yönlendirmesi ile tarihe döndüğünü belirterek şöyle der: *“Öğretmenim Şerif Bey, benim tarihe olan ilgimi hissedince lisedeki sınav kâğıtlarını bana okutmaya*

başladı. Ben tarih sınavlarını okurdum; rahmetlinin bir değerlendirmesi kalırdı. O bakımdan o benim tarihe yönelmem de büyük etki yaptı. Bana hep ‘sen iyi tarihçi olursun’ derdi.” (Gözcü, 2008, 49-50)

Abdurrahim Şerif Bey’in Tarihçiliği

Dursunoğlu onun lise yıllarından şöyle bir hatıra aktarır:

“Beygu’nun tarihî ve coğrafi adlara karşı vefalı bir hafızası vardı. Birkaç muzip arkadaş, onu teneffüs saatlerinde mektep bahçesinin bir köşesinde sıkıştırır, bir nefeste birkaç Çin şehrini sayamazsa cezalandıracağımızı söyleyerek tehdit ederdik. Merhum gülererek saymaya başlar, ikmal edemeyince sırtını biraz daha kamburlaştırarak aramızdan kaçardı.” (Dursunoğlu, 1944, 23-24)

Mükrimin Halil Yinanç bu hatıradan yola çıkarak; “Henüz Erzurum İdadisinde iken tarihçiliği ile şakalaşan bazı arkadaşlarının yaptıkları talebe şakaları, onun daha şimdiden müverrihlik itiyatlarına sahip olduğunu göstermekte idi” (Halil, 1945, 16) der.

Gerçekten de Abdurrahim Şerif Bey çocukluğundan beri tarihle birebir özdeşleşmiş, şahsiyeti onunla yoğrulmuş bir kişi idi. Onun bu vasfını, tarih çalışmalarındaki gayretini ve bu uğurda çektiği meşakkati arkadaşı Sıtkı Dursunoğlu şu cümlelerle pek güzel ifade etmektedir:

“İhtiyar Yaşadı, genç öldü... Onu eskiden ve yakından tanıyan dostları bilirler ki; o, çocuk denecek yaşta da, sırtında hafif kamburu, alnında çizgi çizgi çile izleri taşırdı. İdadiden itibaren onu bir de tarih merakı sarınca, beşerin bu eski ilmiyle sanki kol kola yürümeğe başlamış, o geçkin ilimle bu genç adam, zaman hususunda da bir birlerini ayarlamak ister gibi olmuşlardı.”

“Anadolu Türk tarihinin en bakir ve karanlık safhasını onun “Ahlat Kitabeleri” ile tanıdık. Taşın ve yazının (Yazıt) kekeme dilini, günlerce mihnetli kağıt yollarını aşarak, ev diye oyuklarda yatarak, çok kere ekmeğine katkı bulamayarak o çözdü. Büyük müsteşrikler tarafından takdir edilen eser, yarınki Anadolu tarihçisinin en kuvvetli mehazıdır.” (Dursunoğlu, 1944, 23)

Kızı Leman Şerif Beygu Anlatıyor

“Oturdığımız iki odalı evimizin bir odasının altını karanlık oda olarak kullanır ve çektiği resimlerin camlarının negatiflerini orada banyo ederdi. Fotoğrafçılığı kendi kendine öğrenmişti. Sonraları kitapları arasında

fotoğrafçılığa ait bir risale bulmuştum. Fotoğrafları üç ayaklı bir sehpa üzerinde ve körüklü fotoğraf makinesi ile çekerti.

Yine kitabeleri, fermanları, vakıf kayıtlarındaki Farsça ibare ve ifadeleri okumasına yardımcı olur düşüncesiyle Tivnikli Faruk Bey isimli bir zattan haftanın belirli günleri evimizde Farsça dersleri alırdı. Fransızca dersleri aldığını da zannediyorum. 1942 senesinin başında henüz Eskişehir'e nakletmeden önce çok kısa bir süre –bir ay gibi- babamın sınıfında olma mutluluğuna ermiştim. Bizans tarihinin Jüstinyen Devrine ait dersinin ve mozaik sanatının özellikleri hakkındaki teknik bilgi hala aklımdadır. Öğrenciye dersi derste öğretir ve tarihi sevdirtirdi.

Birkaç höyük hafriyatına çağrılmış ve hepsine katılmıştır. Hamit Zübeyir Koşay –Arkeoloji Müzesi Müdürü- ve yabancı bir heyetle beraber Karaz Höyüğünde günlerce kazılara katılmıştı. Aynı zamanda Çatalhöyük kazısında da bulunmuştu.”(Beygu,1996)

(<http://www.aksav.com/yazi/on-yil-once-ahlat-gazetesi>)

Şerif Bey Ahlat'ta Hüseyin Timur Türbesi Önünde

Tarakçıoğlu'nun Kaleminden Şerif Bey'in Tarih Çalışmaları

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Abdurrahim Şerif Bey'in vefatını Erzurum Halkevi'nin neşrettiği 'Erzurum' mecmuasında yer alan, 'Erzurum'un edip çocuğu' dediği Sıtkı Dursunoğlu'nun yazısından öğrenir. Meslektaşı ve dostunun vefatından derin üzüntü duyar ve Trabzon Halkevi'nin neşrettiği İnan Mecmuası'nda 'Abdurrahim Şerif Beygu ve Erzurum Tarihi' başlıklı yazıyı kaleme alır.

Tarakçıoğlu yazısında Beygu'yu tanımasını şöyle anlatır:

“Rahmetli Abdurrahim Şerif’i Erzurum mıntkasına Maarif Emini olarak gittiğim zaman tanımuştım.

1927 yılı Aralık ayı içinde Erzurum’a varmuştum. Pek ağır kış vardı. Hayatımda ilk olarak sıfırın altında 32 santigrat kış görüyordum. Mermer gibi karların dağları, ovayı, bütün ufku kapladığını hayretle seyrediyordum. İnsanın iliklerine kadar işlediğini sandığım o yaman kış soğuklarında Erzurum’un maarif elemanlarını tanımağa çalışırken Abdurrahim Şerif Beygu’yu ilk olarak Gölbaşı’ndaki Öğretmen Okulu’nda görmüştüm. Oranın tarih öğretmeni idi. Daha ilk görüşümde Abdurrahim’i sevmiş, bilgi ve gayretlerini takdir etmiştim. Arkadaşlarımı tanıdıkça Erzurum’u sevmeye başlamıştım. Kış pek sertti, lâkin öğretmenlerin toplu bir halde gösterdikleri samimi çalışmaların verdiği gönül sıcaklığı karşısında çok heyecanlı geçiyordu. Yaz gelmişti. Benim mıntıkamı tanımağım ne kadar lâzımdı ise öğretmen arkadaşlarımın da bilmeleri öyle zarurî idi. O zaman asayiş sağlam değildi. Yapılacak olan tetkik gezilerinde eşkiyaya soyulmak, hattâ can vermek tehlikeleri variddi. Her ne olursa olsun halkı, memleketi tanımağa karar vermiştik. İki tetkik heyeti teşkil ettirmiştim. Bunlardan birisinin başında şimdi İzmir İnönü Lisesi tarih öğretmenliğini yapan Ziya Şölen, diğerinin başında rahmetli Abdurrahim Şerif Beygu bulunacaktı. Her iki heyetin masraflarına ait tahsisatı Vilâyet bütçesinden temin ettirmiştim. Ziya Şölen heyeti doğuya, Kars taraflarına hareket etmişti. Abdurrahim Şerif Beygu heyeti de Erzincan’a kadar olan yerlerde incelemeler yapacaktı.

1 Ağustos 1928 de her iki heyet hareket ettiler. Abdurrahim Şerif Beygu heyetinin incelemeleri tam onbeş gün sürdü. İncelemelere ait olan rapor eminliğe 25 Aralık 1928’de verilmiştir. Bu incelemelerle Erzurum tarihinin esasları kurulmuş ve bir yıl sonraki Ahlat seyahati yapılmasına sebep olmuştur. Ahlat kitabeleri Abdurrahim’in yapmış olduğu Ahlat seyahati ile Milli Kütüphanemize bir eser kazandırdı. Yani ‘Ahlat Kitabeleri’ adındaki millî eser yazıldı. Ahlat Kitabeleri eseri garp tarihçilerinin çok takdir ettikleri bir eserdir.

Seyahate ait raporu aynen aşağıya yazıyorum:

Erzurum Mıntkası Maarif Emaneti Âliyesine
Efendim,

Şarkî Anadolu, hasetsen Ahlat ve Erzurum havalisi asırlarca mühim Türk kitlelerinin hem güzergâhı ve hem de tevakkuf merkezleri olduğundan muhtelif şekil ve namda hükümet teşkil ile bu yerlerde bir çok tarihî eserler bırakmakla millî tarihimizin medeniyet ve san’at faslının zenginlenmesini temin edecek kıymetli vesaik ve abidat bırakmışlardır. Âcizleri Türk tarihi itibarıyla

ehemmiyeti dergâr olan Ahlat'ta, bundan altı yıl evvel Bitlis'te muallim iken tetkikatı tarihiyede bulundum. Anadolu'da Ahlat kadar Türklüğe ait kıymetli vesaiki tarihiyeyi sinesinde taşıyan hiçbir şehrimiz yoktur dersem mübalağa etmemiş olurum. O tarihten, yani 330 dan itibaren Ahlat tarihini tesbit ile yazmağa azmettim. Üç defa tatillerde İstanbul'a giderek Kuyud-u Vakfiye, tapu kuyudatı, müze dairesi, umumî ve hususî kütüphanelerde buraya ait tetkikat ve tettebbuatta bulundum.

Ahlat tarihini tesbite uğraşırken bir taraftan da Erzurum'a ait vekayi ve vesaiki tarihiyeyi toplamağa ve tetkik etmeğe çalıştım. Öyle ki, iki memleketin tarihi vakalarının, Türklerin bırakmış oldukları eserleri, vesaik ve mehazlara tatbiken meydana çıkardım. Ahlat'a ait kuyudat, mehazlar, vesikalar toplanmıştır. Şimdiye kadar gerek bu havalide ve gerekse İstanbul'da seyahatlerim hep şahsî masraflarımla olmuştur. Yalnız geçen sene zatiâlinizin teşebbüsü ile Kemah'a kadar icra ettiğim seyahat masraflarını hükûmet tesviye etmiştir ki buna ait raporum makamı âlinize evvelce takdim kılınmıştı.

Ahlat ve Erzurum mintikasında gezip dolaştığım bu mahallerin köprülerini, eski Türk kitabelerini, kümbetlerini, cami ve hamamlarını, zaviyelerini, kalelerini tetkik ederek kitabelerini tesbit etmiş olduğumdan bu tatilde yapacağım seyahatte bunların fotoğraflarını almak olacaktır. Buna dair masrafın temin buyrulmasını rica ederim.

Erzurum Erkek ve Kız Muallim Mektepleri

Tarih-Coğrafya Muallimi

Abdurrahim Şerif

2.1.1930

(İmza)

İşte Avrupa tarihçilerinin o kadar kıymet verdikleri Ahlat Kitabeleri adındaki eser bu derece zahmet ve yoksulluk içinde başarılmıştır. Biz bu eserin meydana gelmesi için Abdurrahim'e sağdan soldan yardım arar ve bulamazken, bir takım hatır ve hayale gelmeyen masraflar yok yere yapılmakta idi. Bu gün ortada ancak bin üzüntü, bin zahmetin mahsulü ve Türk milletinin geleceklere bir öğünme vesilesi 'Ahlat Kitabeleri' ayakta durmaktadır." (Tarakçıoğlu, 1945, 10-12)

Neşredilen İlk Çalışmaları-Anadolu Mecmuasında Abdurrahim Şerif Bey

Kurucuları arasında Hüseyin Avni Ulaş'ın da bulunduğu Anadolu Komandit Neşriyat Şirketi tarafından İstanbul'da aylık olarak neşredilen ve Anadoluçuluk hareketinin sözcüsü durumunda olan Anadolu Mecmuası 1 Nisan 1924 tarihinde yayın hayatına girdi. Mecmuanın; Mükrimin Halil (Yınanç), Necip Fazıl (Kısakürek), Hilmi Ziya (Ülgen), Ahmet Refik (Altınay), Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu) gibi sahalarında otorite yazarları arasında Abdürrahim Şeref Bey de yer alır. 12 sayı neşredilebilen, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun da tesiriyle 1925 yılında yayın hayatı sonlanan Anadolu Mecmuası'nın 9. Sayında "Anadolu Manzaranı: Muş Ovasında" ve 12. sayısında ise "Tarihte Gümüşhane Madenleri" başlıklı iki değerli makalesi neşredildi.²

Şehir Tarihçiliğimiz ve Abdurrahim Şerif Bey

Bizde Türkçe yazılmış ve yayınlanmış ilk şehir tarihi, Şâkir Şevket'in 1877 tarihinde neşredilen *Trabzon Tarihi*'dir. Şâkir Şevket Bey'den önce bazı şehirler hakkında tarihler yazılmış ise de bunlar yayınlanma imkânı bulamamışlardır. Mükrimin Halil Yınanç'ın "Muhtasar olmakla beraber bazı müfit malûmatı havidir"(Yınanç, 1999, 586) dediği *Trabzon Tarihi*'nin yayınlanmasından tam 37 yıl sonra, şehir tarihi alanında ikinci olarak Hüseyin Hüsameddin tarafından *Amasya Tarihi*'nin birinci cildi yayınlanmıştır. (Hüsameddin, 1330/1914)

Üstad tarihçi Mükrimin Halil Bey İş Mecmuasındaki 'Bir Erzurum Tarihçisi' başlıklı makalesinde, şehir tarihçiliğimizden ve Hüseyin Hüsameddin'in 12 ciltlik Amasya Tarihi adlı eserinden söz ettikten sonra Şerif Bey'in çalışmasını değerlendiriyor ve kendisini bu vadiye çalışacaklara örnek gösteriyor:

"Son zamanlarda Hüseyin Hüsameddin merhum Amasya Tarihi adındaki büyük eserini yazarak Anadolunun o muntkasının tarihini diriltmiş ve bu şekilde çalışacak kimseler için de aynı zamanda rehber olmuştur. Bundan sonra muhtelif Anadolu şehirlerinin tarihin yazmak teşebbüsü başladı. Bu teşebbüsün başında Erzurum Lisesi tarih muallimi Abdurrahim Şerif Bey gelir. Daha evvel Ahlat

² Anadolu Mecmuası, Prof. Dr. Ali Birinci'nin himmetleriyle başkanlığını yaptığı dönemde nefis bir şekilde kitaplaştırılarak Türk Tarih Kurumu yayınları arasında yeniden okuyucusuyla buluştu. Bu vesile ile Ali Birinci hocaya ve emeği geçenlere tarihimiz ve irfanımız adına teşekkür ediyorum. (Bkz.: Anadolu Mecmuası, Haz. Arslan Tekin, Ahmet Zeki İzgören, Türk Tarih Kurumu yayını, Ankara 2011) Abdurrahim Şerif Bey'in makaleleri kitabın 432-434 ve 449-453'ncü sayfalarında yer alıyor.

Kitabeleri namı ile Ahlat şehrinin tarihini yazan bu zat, uzun bir sa'y ve tedebbüadan sonra kendi memleketi olan Erzurum'un tarihini yazdı. Bunun için kitabeler, vakfiyeler, resmi kayıtlardan başka eski İslâm coğrafyacılarının eserlerini ve eski vekayinameleri birer birer gözden geçirdi, hepsini birleştirerek mühim ve pek değerli "Telfik-Compilation" vücuda getirdi. Müellifin Erzurum'da oturmak mecburiyetinde olması, ancak tatil zamanlarını kesesinden fedakârlık ederek ilim aşkı ile İstanbul'a gelip kütüphanelerde, arşivlerde vesika aramak zaruretinde kalması, bu eserin ne kadar büyük bir gayrete mal olduğunu gösterir. Tabii esere noksansız ve kusursuz denemez. Zaten dünyada hiçbir şey kusursuz olmaz. İlerideki tablalarında eksikleri ve kusurları telâfi edilecektir.

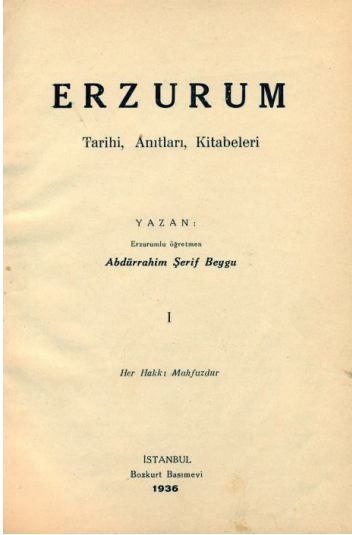
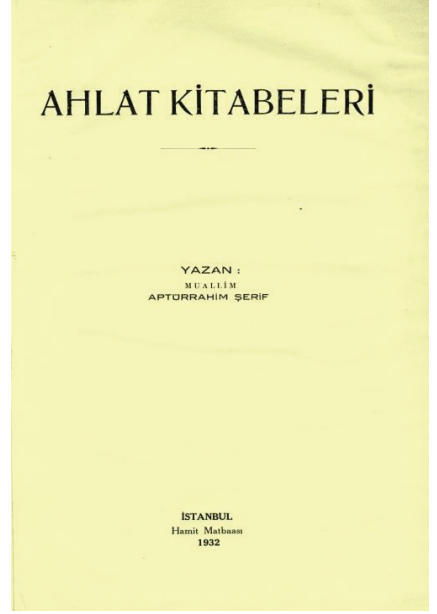
Yeni yetişen ve tarihe meraklı olan gençlerimiz bu yoldan yürümeli ve memleketlerinin tarihini aydınlatmak için Erzurum tarihçisi Abdurrahim Şerif Bey gibi fedakârlıkla çalışmalıdırlar." (Halil, 1941)

Mükrimin Halil Yınanç'ın Kaleminden Ahlat Kitabeleri ve Erzurum Tarihi Değerlendirmesi

Ord. Prof. Mükrimin Halil, Abdurrahim Şerif Bey'in eserleri üzerine ikinci değerlendirmesini Şerif Bey'in vefatından sonra, yine İş Mecmuasında yaptı. "Ahlat ve Erzurum Tarihleri Müellifi Abdurrahim Şerif" başlıklı makalesinden:

"Yirmi seneden beri orta tedrisatta tarih muallimliği yapan Abdurrahim Şerif, bir taraftan da gerek kendi öz şehri, gerek civarındaki şehir ve kasabalar hakkında tetkiklere başlamış, mahallî vesikaları (kitabelerle mevsuk şahsiyetlerin ağzındaki menkulatı) topladıktan sonra İstanbul'a gelerek kütüphanelerdeki yazma ve basma eserleri yoklamış, üç dildeki (Türkçe, Arapça, Acemce) eserlerden istifade ederek tetkik sahasına ait rastladığı bilgileri iktıtaf eylemiş, bilmediği dillerdeki kitapları da erbabına tercüme ettirmiş, bu suretle malzeme tedarikinden sonra Erzurum'a çekilerek eserlerini yazmıştır.

Merhum meslektaşımızın iki kıymetli eseri basılmış bulunuyor. ‘Ahlat Kitabeleri’, müellife çok büyük fedakârlığa mal oldu. Van Gölü havzasındaki Ahlat, Erciş, Adelcevaz gibi kasabaları tetkik için Erzurum’dan iki defa katır yolculuğu ile çeşitli zahmet ve tehlikeleri göze alarak bu muntıkaya gitti. Tetebbu’larını bitirdikten sonra topladığı malûmatı bu tetkiklere ekleyerek eserini vücuda getirdi. Yalnız memleketimizde değil, Garb âlimleri tarafından da pek ziyade takdir edilen bu eser şüphesiz bazı eksiklikleri ile beraber gerçekten Anadolu’nun Van-Ahlat muntikası hakkında yegâne yazılmış toplu, kıymetli bir kitaptır. İçinde şimdiye kadar hiç kimsenin görmediği vesikalar bulunmaktadır.

Kıymetli tarihçinin ikinci eseri ise ‘Erzurum Tarihi’dir. Bu da yalnız Erzurum’un değil, aynı zamanda ona bağlı olan kazaların bilhassa Bayburt’un kitabelerini tamamiyle ihtiva ediyor. Bu kitabın orta zamanlardan bahseden birinci cildi, merhumun diğer eseri gibi büyük fedakârlıklar ve mahrumiyetler, yoksulluklar pahasına basılmış idi. Osmanlı devrinden bahseden, bu devirdeki kitabeleri, arşiv vesikaları havi olan ikinci cildi ise henüz basılmamıştır. Erzurum Belediyesini bilhassa Halkevleri gibi bulunduğu muntika ve şehrin tarihini yazmak vazifesini üzerine almış olan Erzurum Halkevi’nin bu cildi ziya uğratmamasını ve ailesinden satın

alarak behemahal bastırmasını muvafık görüyoruz.” (Halil, 1945, 16)

Şerif Bey’in Erzurum Tarihi adlı eserinin aynı zamanda Bayburt tarihini de ihtiva ettiğine vurgu yapan bir başka ilim adamı ise merhum Ziyaeddin Fahri Bey’dir. O; “Erzurum tarihçisi olarak memleket içinde ve dışında tanınan merhum Abdurrahim Şerif Beyin aynı zamanda Bayburt tarihçisi vasfını

taşıdığını, şehrin kültür tarihini araştıracakların ilk rehberinin Abdurrahim Şerif'in eseri olacağını söylemek isteriz” demektedir.³

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun Zaviyesinden Erzurum Tarihi

Uzun yıllar maarif teşkilâtında yöneticilik yapan Trabzon eski milletvekillerinden merhum Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Abdurrahim Şerif Bey'in çalışmalarını destekleyen, takdir ve teşvik eden kişilerin başında geliyordu. O, bir kısmına bizzat şahit olduğu Erzurum Tarihi'nin maddî ve manevî fedakârlıklarla, acılarla dolu macerasını İnan Mecmuası'nda neşretti. Erzurum Tarihi'nin gerçek değerinin anlaşılabilmesi için önemli addettiğimiz bu bilgilerin bir kısmını aktarıyoruz:

“Abdurrahim Şerif, ‘Ahlat Kitabeleri’ni yazarken çekmiş olduğu yorgunluk ve yoksunluğun daha ağırını ‘Erzurum Tarihi’ni meydana getirirken çekmiştir. Yazılışını adım adım takip ettiğim bu eserin her şeyi tamamlanmış, basılması kalmıştı. Hiçbir taraftan para bulamamıştık. Zavallı tarihçi çoluk çocuğunun yiyeceğinden, giyeceğinden kesti, bankaya yatırdı. İstanbul’a gitti. Artık eser basılıyordu...”

O sırada Erzurum’da bulunan refikâsından aldığı bir telgrafta çocuğunun ağır hasta olduğu bildiriliyordu. Abdurrahim o sıra Erzurum’a hareket etmiş olsa eserin basılması kalacaktı. Eserini çocuğunun hayatına tercih etti. Çocuk hastalıktan kurtulamadı, öldü. Abdurrahim eserini bastırdı. Koltuğunda çocuğundan çok sevdiği ‘Erzurum Tarihi’, kalbinde yavrusunun ölümünden doğan iç sıkıntısı, boynu bükük, cebi boş evine döndü.

Abdurrahim bu yeni eseri satamıyordu. Borçlanmıştı. Ben o sıralarda Ankara’ya (Maarif Müşavirliğini yaptığım merhum Tahsin Uzer beyle) gitmiştim. Trabzon’a döndüğüm zaman kendisinden şöyle bir mektup aldım:

³ Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri, Bayburtlu Zihni, İstanbul 1950, 2. Baskı, s. 13. Fındıkoğlu eserinin 19. sayfasına dercettiği Şerif Bey'in kabir taşının fotoğrafı altına şu ibareyi yazmıştır: “İlmî çalışmalarile memleket içinde ve dışında kendisini tanıtan, bu arada Erzurum kadar Bayburd’u da tanıtmış bulunan, Bayburt köylerini adım adım tetkik eden bu itibarla yalnız Erzurum Tarihçisi değil, aynı zamanda Bayburt Tarihçisi de sayılan (...)”

Erzurum 2.3.1937

Pek muhterem beyim efendim;

Arzu ederdim ki Erzurum'a teşrifinizde 'Erzurum' adlı nâçiz eserimi elbeel takdim ederek, bu uğurda çektiğim üzücü ve yorucu meşakkatleri uzun uzadıya arz edeyim. Fakat teşrifinize epey zaman var olduğunu düşünerek posta ile takdim ediyorum.

Bu kitaba 'Ahlat'ın belki on misli fazla maddî ve manevî fedakârlık ihtiyar edilmiştir. Zaten kitabın mütalâasıyla bu hakikat tebaruz eder. Bundan başka Profesör Alber Kabriel kitabımın ilmî kıymeti hakkında öndermiş olduğu mektupla 336 sayı ve 1 Kânunuevvel 1937 tarihli Tan gazetesinde neşrettiği makale ile kitap hakkındaki yüksek takdirâtını beyan etmiştir. Tabiidir ki bir ecnebi âlimin bu takdiratı karşısında iftihar duyarken, diğer taraftan da Maarif Vekâleti'nin pek az alâkadar oluşuna müteessir olmamak mümkün değildir. Bu cihetten ekser halkımızdan da kitaba karşı alâkasızlık görmekteyim ve bundan o kadar müteessir değilim. Çünkü memleketin irfan hayatını idare den yüksek makamdan ne rağbet ve takdir gördüm ki halktan da o rağbet ve takdiri umayım. Netice ne oldu? Ben meyus oldum. Çünkü Marifet iltifatla kaimdir.

Kitaptan bin adet bastırıştım. Sekizyüz altmış beş lira masraf ettim. Üç buçuk ay İstanbul'da kaldım. Şahsî masrafımı en asgarî hadde indirdiğim halde yine ikiyüz elli liram gitti. Hülâsa bu kitap malî vaziyetimi perişan etti. Senelerce bu ağır masrafın yaralarını kapamağa uğraşacağım.

Maarif Vekâleti kütüphaneler için yüz tane aldı. Mektepler için almadı. Halbuki Bursalı bir muallimin çıkardığı 'Türkiye Nebatat ve Coğrafyası'na ait kitabı hem mekteple tamim etti ve hem de mektepler için aldı.

Bura Maarif Müdürü mekteplere olsun tamim etmek lütfunu esirgedi. Kendisinden bu hususta ricada bulunmak, ne yalan söyleyeyim nefsimde ağır geldi. Şimdiye kadar memleketin ne Halkevinden ne de Muhasebe-i Vilâyetten bir yardım gördüm. Bundan sonra bir zuhurat olursa o da talia...

Artık hüüzün veren sözlerime nihayet vererek her şeyden evvel vücudunuzun sıhhat ve afiyetini idame ettirecek pek uzun senelere nail olmanızı en halisane emelim olarak arz ederim, beyim, efendim.

A. Şerif Beygu

Bu mektubu alınca Umumî Müfettiş Tahsin Uzer Beyle görüştim. Mıntika valilerine birer mektup yazarak dört yüz tane sattırdık.

Şu mektup bizde kitap nasıl işkence içinde yazıldığını gösterdiğinden fazla söz katmaya gerek yok. Merhum sağ olsaydı bu gün de ve yine belki daha

ağır şartlar içinde kitap yazdırmağa çalıştığımızı görecekti...” (Tarakçıoğlu, 1945, 12-13)

Ahlat Kitabeleri ve Erzurum Tarihi kitaplarının dışında, Anadolu, Tarih Vesikaları, Erzurum, İnan, Atayolu, Tarih Yolunda Erzurum gibi mecmualarda, çeşitli gazetelerde ve *Şimendiferin Kavuştuğu Gün* ve Başak gibi bazı yayınlarda da makaleleri neşredilen Abdurrahim Şerif Bey yakın tarihimizin gerçekten büyük bir değeridir. O, arkadaşı Sıtkı Bey’in tesbitiyle:

“*Yaptığı işin azametini ezeli tevazuu ile gölgeleyen*” bir güzel insandı.
Allah rahmet eylesin. Nur içinde yatsın.

Kaynakça

- Aksoy, Nihat, Abdürrahim Şerif, Başak, Erzurum Lisesinden Yetişenler Cemiyeti Neşriyatından, İstanbul 1946, s. 35
- Beygu, Leman Şerif, Ahlat’ı Dünyaya Tanıtan İnsan Abdürrahim Şerif Beygu, Ahlat Gazetesi, Ocak 1996, sayı: 4
- Dursunoğlu, Sıtkı, Abdurrahim Şerif Beygu, Erzurum, Halkevi Kültür Dergisi, 15 Birincikânun 1944, sayı: 4-5, s.24
- Gözcü, Alev, Tarih Yaşanmış Hayattır/Şerafettin Turan ile Söyleşi, İzmir 2008, s. 49-50
- Halil, Mükrimin Ahlat, ve Erzurum Tarihleri Müellifi Abdürrahim Şerif, İş Aylık Felsefe, Ahlâk ve İçtimaiyat Mecmuası, İstanbul 1945,Cilt: 11, Sayı: 42, s. 16
- Halil, Yinançoğlu Mükrimin, Bir Erzurum Tarihçisi, İş Felsefe, Ahlâk ve İçtimaiyat Mecmuası, S.28, İstanbul 1941,
- Hüsameddin, Abdi-zâde, Hüseyin *Amasya Tarihi*, Hikmet Matbaa-i İslâmiyesi, Dersaâdet 1330/1914
- Tarakçıoğlu, Reşit, Abdurrahim Şerif Beygu ve Erzurum Tarihi, İnan Mecmuası, Mart 1945, Sayı: 17, s. 12-13.
- Yinanç, Mükremin Halil, *Tanzimattan Cumhuriyete Kadar Bizde Tarihçilik*, Tanzimat, İstanbul 1999, c. 2, s.586